

Asia: VN/14277/2025

Lausuntopyyntö hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne ehdotetuista hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista (3 §) ja laskentatavasta (3 a §)?

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1392/2022)

3 § esitetään muutettavaksi niin, että hyte-kertoimen indikaattorien laskentaan luetaan mukaan tavoitearvot. Lisäksi toimeentulotuen indikaattorista esitetään poistettavaksi ehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki niin, että tietosisällöksi jäisi perustoimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden 25-64-vuotiaiden osuus vastaavanikäisestä väestöstä. Asetukseen esitetään lisättäväksi uusi 3 a §, joka tarkentaa hyte-kertoimen laskentaa.

Hyte-kertoimen tavoitearvojen säätämisen tarkoituksena on esityksen mukaan lisätä hyvinvointialueiden rahoituksen läpinäkyvyyttä ja kannustavuutta. Tämä on luonnollisesti kannatettava peruste. MPR-rokotteen tavoitearvo 97 % on merkityksellinen laumasuojan saavutettavuuden kannalta. Hyvinvointialue saa 100 pistettä kun tavoitearvo ylittyy.

3 a § esitetään alueella syntyneiden lasten lukumäärää alkoholinkäytön mini-interventioindikaattorin tavoitearvoksi tehdyille AUDIT- tai AUDIT-C kyselyille. Tälle indikaattorille on tarpeen saada alueille tavoitearvo, sillä muutamissa laskelmaversioissa on hyvinvointialue saavuttanut maksimipisteet jopa alle sadalla tehdyllä AUDIT-kyselyllä ja niissä löytyneille riskikäyttäjille kohdennetuilla mini-interventioilla. Keski-Suomessa vuonna 2024 tehtiin syntyneiden lasten lukumäärään nähden kuusinkertainen määrä AUDIT- tai AUDIT-C kyselyitä. Tässä on suuri riski sille, että keskitetään AUDIT-kyselyt pienen riskin kohderyhmään, jotta saadaan tehtyä mini-interventiot kaikille, keiden riski on tunnistettu.

Samassa pykälässä esitetään toimeentulotuen indikaattorista poistettavaksi täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Perustelumuistiossa sanotaan muutoksen aiheuttavan vain pieniä

kustannusvaikutuksia, kuitenkin vaikutukset ovat -4 euroa - +3 euroa/ asukas. Keski-Suomen osalta kesäkuun 2025 laskennan ollessa pohjalla tämä muutos tarkoittaisi hyte-kertoimen vähenemistä - 323 901 euroa, mikä vastaa noin 1,2 euroa/ asukas. Perustelumuiotiossa ei esitetä lainkaan numeraalisia tai faktapohjaisia perusteluita esitetyille muutoksille. Keski-Suomen hyvinvointialue vastustaa esitettyä muutosta, joka aiheuttaa lisää talouden sopeuttamistarpeita tilanteessa, missä asukkaiden avuntarve ei ole vähenemässä. Muutos tulee johtamaan pahimmassa tapauksessa siihen, että harkinnanvaraisuutta tiukennetaan. Esitys ei kannusta ennaltaehkäisevän tuen myöntämiseen.

Indikaattorin käyttö esityksessä ehdotetulla tavalla jättää hyvinvointialueet eriarvoiseen asemaan arvioitaessa tosiasiallisia palveluiden järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia ja palvelutarvetta, johon siis vastataan myöntämällä harkinnanvaraista toimeentulotukea alue- ja yksilökohtaisen tarpeen mukaan. Aiemmin indikaattorina on ollut perustoimeentulotuen ja täydentävän sekä ennaltaehkäisevän toimeentulotuen käyttö, joka on kokonaisuudessaan kuvannut toimeentulotuen tarpeen sen erilaiset käyttömuodot huomioiden. Tiedon kokoamista varten käytössä on ollut THL:n kansallinen rekisteri, jonne hyvinvointialueilla on ollut velvollisuus tuottaa vuosittain toimeentulotuen myöntämistä koskevat tiedot. Esitetystä asetuksesta jää nyt avoimeksi, miksi tästä edelleen olemassa olevasta rekisteristä poimittaisiin jatkossa vain perustoimeentulotukea koskevat tiedot, mutta ei sitä oleellisesti täydentäviä harkinnanvaraisen toimeentulotuen tietoja.

Ennaltaehkäisevä ja täydentävä toimeentulotuki eivät ole tulonsiirtona hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpide, vaan toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentuloa ja edistää itsenäistä selviytymistä. Täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää, jos henkilöllä on erityisiä tarpeita tai olosuhteet sitä vaativat. Yksi täydentävän toimeentulotuen peruste voi olla pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus, mutta täydentävää toimeentulotukea myönnetään myös muiden erityisien tarpeitten takia. Ehkäisevän toimeentulotuen tarkoitus on edistää henkilön ja perheen sosiaalista turvallisuutta ja omatoimista suoriutumista sekä ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. Ehkäisevälle toimeentulotuella ei ole yksiselitteisiä myöntämisen kriteerejä, vaan sosiaalityön viranhaltijat käyttävät sitä myönnettäessä laajaa harkintaa. Käytännöt hyvinvointialueilla vaihtelevat alueen väestön ja yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Keski-Suomen hyvinvointialue toteaa, että toimeentulotuki linkittyy vahvasti sosiaali- ja terveydenhuollon, sosiaaliturvajärjestelmän sekä sosiaalipalveluiden kokonaisuuteen. Viimesijainen toimeentuloturva on parhaillaan mittavien lainsäädäntöuudistusten kohteena, ja mahdollisesti voimaan astuvat muutokset tulevat vaikuttamaan järjestelmään monilta osin merkittävästi. Jatkossa mm. mahdollisen toimeentulotuen perusosan alentamisen arvioidaan siirtyvän hyvinvointialueen kustannuksiin ehkäisevään tai täydentävään toimeentulotukeen.

Keski-Suomen hyvinvointialue on myös todennut aiemmissa lainsäädäntövalmisteluja koskevissa lausunnoissaan, kuinka mittavia vaikutuksia useiden lainsäädäntömuutosten kohdentumisella jo heikossa asemassa olevien henkilöiden elämään yhtäaikaaisesti voi olla sekä yhteistyön heikentymisenä että viimesijaisen sosiaaliturvan vähenemisenä. Muutosten arvioidaan lisäävän hyvinvointialueiden täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen menoja sekä hakemuksia ja

tarvittavaa tapauskohtaista harkintaa, ohjausta ja neuvontaa. Keski-Suomen hyvinvointialue pitää asetusluonnosta toimeentulotukea koskevilta osin tavoitteiltaan ristiriitaisena ja esittää että kyseisen indikaattorin tulee edelleen kattaa myös ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen edellä todettujen perustelujen nojalla.

Keskeistä on, että viimesijaisen toimeentuloturvan tulee mahdollistaa perustuslain mukainen ihmisarvoinen elämä, josta syntyvää rahoitus- ja palvelutarvetta nyt esitetty hyte-indikaattori ei tosiasiallisesti kuvaa. Koska Keski-Suomen hyvinvointialueella on matala hyte-kerroin ja paljon ilmenevää lyhytkestoista palveluntarvetta mikä vähentää rahoitusta. Palvelutarpeen mukaiseen rahoitukseen tehtävät vähennykset vaarantavat edelleen palveluiden myöntämistä ja heikentää niiden saatavuutta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen tehtävät panostukset taas toteutuvat vasta pidemmällä aikavälillä palvelutarpeen pienentymisenä.

Tiivistettynä voidaan todeta pitkäaikaisen viimesijaisen sosiaaliturvan asiakkuuden Kelan palveluissa kuvaavan huonosti hyvinvointialueiden asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteiden vaikutuksia tai sen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelukokonaisuuksien (ehkäisevän ja täydentävän toimeentuloturvan) rahoitustarvetta.

Hyvinvointialueet eivät yksin pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan kaikkiin tulosindikaattoreihin. Onnistuminen vaatii alueellista eri toimijoiden välistä yhteistyötä esimerkiksi elinvoiman vahvistamiseksi tai rakenteellisen nuorisotyöttömyyden vähentämiseen. Nyt tulosindikaattoreissa näkyy kerrannaisvaikutus: työttömyyden ja erityisesti nuorisotyöttömyyden kasvu näkyy NEET-nuorten määränä ja tämä lisää puolestaan toimeentulotuen tarvetta.

2. Huomionne ehdotetuista pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokertoimista (4 §)?

Hallitus on rahoituslain muuttamista koskevassa esityksessään HE 38/2025 vp. ehdottanut 23 §:ää muutettavaksi siten, että riskiluokkaan III tai IV kuuluvan ruudun, jolla sijaitsee asetuksessa tarkemmin määritelty riskikohde tai jolla harjoitetaan asetuksessa tarkemmin määritettyä toimintaa, painokerroin voisi olla 1–5 sen mukaan, millaisia palveluntarvetta määrittäviä riskejä kohteesta tai toiminnasta aiheutuu. Lisäksi pykälää esitetään muutettavaksi siten, että jatkossa riskikohde tai harjoitettu toiminta otettaisiin huomioon kokonaisuutena siten, että se nostaisi vain yhden ruudun painokerrointa, ja riskikertoimen laskennassa ei huomioitaisi tapahtuneita onnettomuuksia. Riskiruudun käsite muutettaisiin ruuduksi ja riskiluokkaan I ja II kuuluvien ruutujen painokertoimesta säädettäisiin asetuksen sijasta lain tasolla.

Hallituksen esityksellä on vaikutusta siihen, miten pelastustoimen laskennallinen rahoitus jakautuu hyvinvointialueiden välillä. Matkailutoiminnan, puolustusvoimien toiminnan, lentoliikenteen ja kohonneen öljy- ja aluskemikaalivahinkoriskien huomioiminen riskiluokan III ja IV ruutujen osalta ovat lähtökohtaisesti kannettavia. Ehdotetuille asetusmuutoksen toimintojen lisäämiselle ei ole kuitenkaan esitetty hallituksen esityksessä laskennallisia perusteluita tai riskinarviota. Säännökseen

ehdotetussa muutoksessa riskikohde ja harjoitettu toiminta huomioitaisiin kokonaisuutena, mutta nostaisi jatkossa vain yhden riskiluokkaan III tai IV kuuluvan ruudun painokerrointa.

Tosiasiallisesti riskikohde tai toiminta sijoittuu useamman ruudun alueelle. Käytännössä ehdotettu muutos tarkoittaisi sitä, että niiden hyvinvointialueiden rahoitusosuus vähenisi, joiden alueella on paljon usean ruudun alueelle sijoittuvia riskikohteita tai riskejä aiheuttavaa toimintaa. On selkeä epäkohta, että vastaavasti niiden hyvinvointialueiden rahoitusosuus kasvaisi, joilla usealle ruudulle sijoittuvia riskikohteita tai riskipotentiaalista toimintaa ei ole tai on vähän verrattuna muihin hyvinvointialueisiin. Keski-Suomen hyvinvointialue ei kannata muutosehdotusta ja pitää tosiasiallisten riskien huomioimista vain yhden ruudun osalta selkeänä puutteena pelastustoimen rahoituksessa riskikertoimen tekijöiden ja niiden painokertoimien määrittelyssä.

Hyvinvointialueen pelastustoimen tulee varautua toiminnallisesti riskejä sisältävien alueiden ja määriteltyjen riskikohteiden aiheuttamiin potentiaalsiin uhkiin ja riskeihin. Valmiuden ja tehokkaan pelastustoiminnan järjestäminen riskiluokkaan III ja IV kuuluvissa ruuduissa määriteltyihin riskikohteisiin tai toimintaan vaativat konkreettista panostusta hyvinvointialueelta. Pelastustoimelta vaadittava valmius ja toiminta, kansallisten, alueellisten ja paikallisten uhkien ja riskien mukaisesti, on Keski-Suomen hyvinvointialueen näkökulmasta huomioitava hyvinvointialueita säätelevässä rahoituslainsäädännössä ehdotettuja asetusmuutoksia ja rahoituslain muutosta tarkemmin. Keski-Suomen hyvinvointialue korostaa ja esittää huolensa siitä, että käytännössä lakiehdotuksen mukainen rahoituksen määräytyminen tulee johtamaan tilanteeseen, jossa harvaan tai harvemmin asuttujen alueiden saama pelastustoimen rahoitus tulee laskemaan suhteessa enemmän kuin alueen pelastustoimen tosiasiallinen palvelutarve on.

Pelastustoimen palvelutarpeen tarkemmaksi määrittelyksi esitetään sisäministeriön tutkimushanketta vuosien 2025 ja 2026 aikana. Tavoitteena on kartoittaa sellaisten pelastustoiminnan suorituskykyä mitoittavia tekijöitä, joilla on vaikutusta pelastustoimen palvelutarpeesta aiheutuviin kustannuksiin, testata ja analysoida tilastollisesti pelastustoiminnan suorituskykyä mitoittavien tekijöiden ja kustannusten välistä korrelaatiota sekä tunnistaa pelastustoimen keskeisimmät palvelutarvetta kuvaavat riskitekijät. Keski-Suomen hyvinvointialue pitää erittäin kannatettavana ja ehdottoman olennaisena, että pelastustoimen palvelutarpeen määrittelyä uudistetaan, tarkennetaan ja tutkitun tiedon perusteella arvioidaan pelastustoimen riskikertoimen laskennassa käytettäviä tekijöitä tarkemmin. Rahoituslainsäädännössä tulee huomioida alueiden tosiasialliset pelastustoimen järjestämistehtävän mukaiset kustannukset.

3. Muut mahdolliset huomionne asetuksesta?

Kun kouluterveydenhuollon 8.-luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittämisen indikaattorin tarkastelujakso on lukuvuosi, tämä ei huomioi terveydenhoitajien

kesäaikaan ennakoivasti tekemiä tarkastuksia olleenkaan. Tämä tulisi muuttaa, jotta kaikki tarkastukset ja tuen tarpeen selvittelyt näkyisivät hyte-kertoimessa mukana.

Keski-Suomen hyvinvointialue pitää lisäksi tärkeänä, että rahoituksen kohdentamisperustana käytettävä aineisto olisi mahdollisimman ajantasaista, kattavaa ja laadukasta. Kahden vuoden keskiarvojen käyttäminen ei saisi olla pysyvä ratkaisu.

Keski-Suomen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua.

Peränen Nina

Keski-Suomen hyvinvointialue - Keski-Suomen hyvinvointialueen
aluehallitus (12.8.2025 §228)